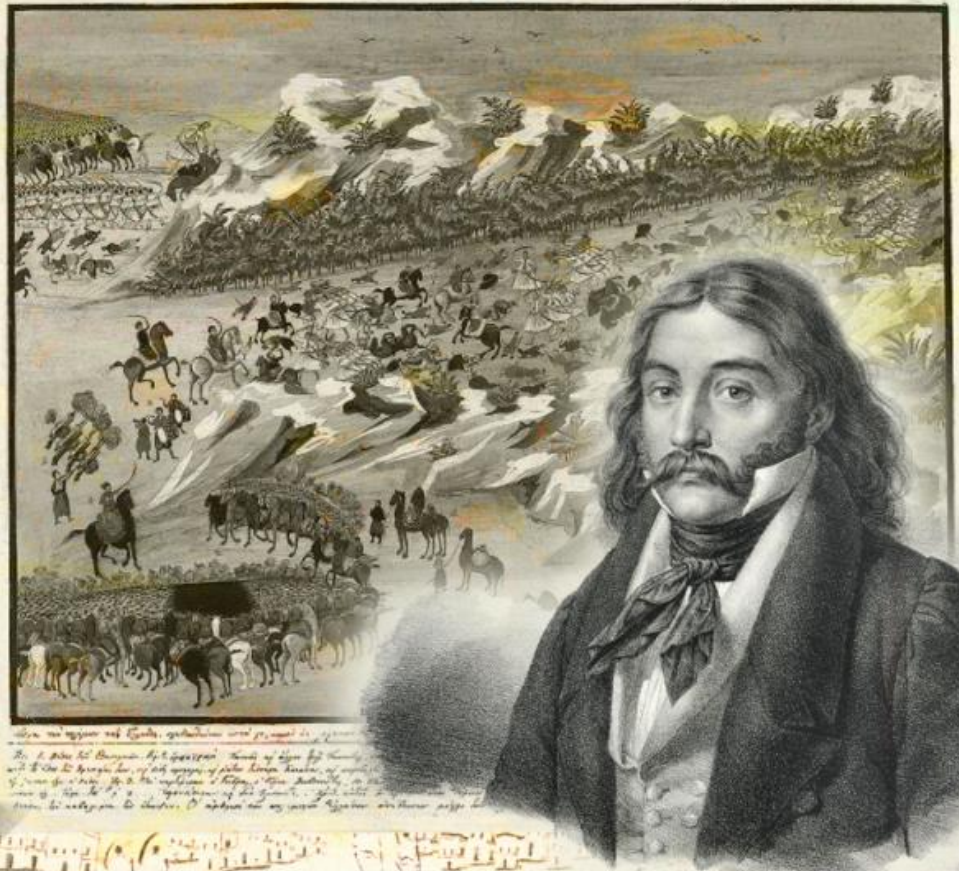
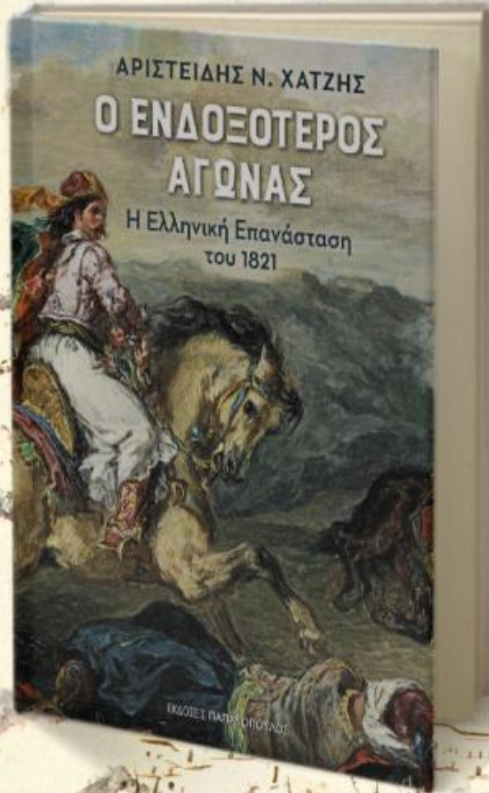

Protagon.

Ιστορίες για να σκεφτόμαστε διαφορετικά

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος (δεξιά), από τον Karl Krazeisen με φόντο τον πίνακα «Πόλεμος των Βασιλικών» από τον Παναγιώτη Ζωγράφο (1836-39). Αριστερά το εξώφυλλο του βιβλίου

|CreativeProtagon

Η Ελληνική Επανάσταση αλλιώς...

«Ο ενδοξότερος αγώνας: Η Επανάσταση του 1821». Από τις δολοπλοκίες και τα πολιτικά παιχνίδια, μέχρι τις θυσίες, τις βιαιότητες, τις υπερβάσεις και τον ηρωισμό, ο καθηγητής Αριστείδης Χατζής, στο νέο βιβλίο του, έχει καταφέρει κάτι πολύ δύσκολο: με μια καταιγιστική αφήγηση, σε ένα απολαυστικό ανάγνωσμα, προσφέρει μια πλήρως τεκμηριωμένη επισκόπηση της εξέγερσης μέσα από αρχεία, μαρτυρίες και την τελευταία λέξη της ιστοριογραφίας.

Μόλις κυκλοφόρησε το βιβλίο του Αριστείδη Χατζή, «Ο ενδοξότερος αγώνας: Η Ελληνική Επανάσταση του 1821», από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος. Ο συγγραφέας είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, διευθυντής Ερευνών στο Κέντρο

Φιλελεύθερων Μελετών (ΚΕΦΙΜ) και συνεργάτης του Protagon.gr τα τελευταία έξι χρόνια. Εγγραψε το βιβλίο του στα αγγλικά, με στόχο το ευρύ διεθνές κοινό που γνωρίζει ελάχιστα ή τίποτα για την Ελληνική Επανάσταση. Ο πρωτότυπος αγγλικός τίτλος του βιβλίου είναι «The Noblest Cause: The 1821 Greek War of Independence». Η διεθνής έκδοση θα κυκλοφορήσει στις ΗΠΑ το 2022, αλλά η ελληνική μετάφραση από τον Νίκο Ρούσσο (σε επιμέλεια της βραβευμένης συγγραφέως Κρυστάλλης Γλυνιαδάκη) κυκλοφορεί νωρίτερα στα ελληνικά.

Δουλεύοντας μεθοδικά, σε ομόκεντρους κύκλους, από την Ευρώπη της Αγγλίας, της Ρωσίας, της Αυστρίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προς το κέντρο της δράσης, την Ελλάδα, ο Αριστείδης Χατζής συνθέτει ένα ιστορικό θρίλερ που κόβει την ανάσα. Πρόκειται για τη συγκλονιστική ιστορία των ανθρώπων πίσω από την Επανάσταση, είτε αυτοί είναι έλληνες διανοούμενοι, προεστοί, ιεράρχες, στρατιωτικοί, είτε ξένοι ρομαντικοί συγγραφείς, δημοσιογράφοι, στρατηγοί ή αυτοκράτορες.

Από τις δολοπλοκίες και τα πολιτικά παιχνίδια, μέχρι τις θυσίες, τις βιαιότητες, τις υπερβάσεις και τον ηρωισμό, ο κ. Χατζής έχει καταφέρει κάτι πολύ δύσκολο: με μια καταϊγιστική αφήγηση, το απολαυστικό αυτό ανάγνωσμα προσφέρει μια πλήρως τεκμηριωμένη επισκόπηση της Επανάστασης μέσα από αρχεία, μαρτυρίες και την τελευταία λέξη της ιστοριογραφίας.

Οι Έλληνες στην Επίδαυρο. Τοιχογραφία που σχεδίασε (αλλά δεν εκτέλεσε) ο βαυαρός καλλιτέχνης Ludwig Michael von Schwanthaler, το 1836, για τη ζωφόρο της αίθουσας των Τροπαίων στο νέο παλάτι του Όθωνα. Η τοιχογραφία βρίσκεται στον ανατολικό τοίχο της Αίθουσας «Ελευθερίου Βενιζέλου», στο Μέγαρο της Βουλής των Ελλήνων

Με ολόφρεσκη ματιά, παρουσιάζει την Ελληνική Επανάσταση ως μία από τις μεγάλες φιλελεύθερες επαναστάσεις της εποχής, ως τον επιτυχημένο αγώνα του πρώτου ευρωπαϊκού έθνους που –παρότι ακέφαλο και αρχικώς χωρίς τη στήριξη κάποιας ξένης δύναμης– κατάφερε όχι μόνο να κερδίσει την ανεξαρτησία του, αλλά και να στραφεί προς την Ευρώπη, να θεμελιώσει μια παράδοση δημοκρατική και φιλελεύθερη, μέσα από τον «ευγενέστερο και ενδοξότερο αγώνα που υπάρχει», όπως τον ονόμασε η μεγάλη συγγραφέας Μαίρη Σέλεϊ.

Βασική επιλογή του συγγραφέα ήταν να γραφτεί το βιβλίο υιοθετώντας τις τεχνικές της αμερικανικής popular history. Δηλαδή, ένα βιβλίο γραμμένο για το ευρύ κοινό (ζωντανό, συναρπαστικό), αλλά πολύ καλά τεκμηριωμένο, χωρίς επιστημονικές εκππτώσεις. Ταυτόχρονα, το βιβλίο παρουσιάζει τα πορίσματα της σοβαρής και πλούσιας ιστορικής έρευνας των τελευταίων δεκαετιών, αποφεύγοντας τον ιστορικό λαϊκισμό.

Το βιβλίο, πριν καν κυκλοφορήσει, έλαβε ενθουσιώδη εγκώμια από κορυφαίους ιστορικούς και κοινωνικούς επιστήμονες, αλλά και προσωπικότητες της δημόσιας ζωής. Συμφωνούν όλοι ότι το βιβλίο έχει «συναρπαστική μυθιστορηματική γραφή» (Στάθης Καλύβας), «εξαιρετικές αφηγηματικές επιδόσεις» (Κώστας Κωστής), είναι «γραμμένο με πάθος και ένταση» (Ιάκωβος Μιχαηλίδης), με «ολοζώντανους ήρωες, καταφέρνει να κάνει τον αναγνώστη να συμμερίζεται το πάθος και την αγωνία των πρωταγωνιστών του» (Λύντια Τρίχα), με «εμπνευσμένη δομή και γλαφυρή γλώσσα» (Βάσω Σειρηνίδου), «διαβάζεται απνευστί» (Γιώργος Παγουλάτος), «ο αναγνώστης θέλει να γυρίσει τη σελίδα να δει τι θα γίνει παρακάτω» (Δημήτρης Σωτηρόπουλος).

Σύμφωνα με τον Ευάγγελο Βενιζέλο, «ο Αριστείδης Χατζής έχει γράψει ένα αφήγημα που ρέει, ένα κείμενο που “οπτικοποιείται”, που είναι έτοιμο ως σενάριο ντοκιμαντέρ ή ταινίας». «Πραγματικά συγκλονίστηκα και το απόλαυσα», προσθέτει ο Νίκος Μαραντζίδης.

Η σφαγή της Χίου, από τον Ευγένιο Ντελακρουά (1824). Λούβρο

Ομως το βιβλίο δεν είναι απλώς ένα συναρπαστικό ανάγνωσμα αλλά κάτι παραπάνω. Σύμφωνα με τον Πέτρο Πιζάνια, «ο Αριστείδης Χατζής παράγει ένα είδος λόγου, νομίζω, πρωτότυπου, απολύτως για τα ελληνικά δεδομένα, αλλά εν μέρει και για τα ευρωπαϊκά. Υπάρχουν ορισμένοι γάλλοι νέοι μυθιστοριογράφοι οι οποίοι έχουν ενσωματώσει τη ρεαλιστική Ιστορία και χωρίς να παραλλάξουν ούτε στο ελάχιστο τα πραγματολογικά δεδομένα της επιστήμης, τα μετατρέπουν σε λογοτεχνία εξαιρετική. Ο Αριστείδης Χατζής κάνει κάτι σαν το αντίστροφο. Όλα τα πραγματολογικά δεδομένα, μάλιστα απευθείας από τις αρχαικές πηγές, τα μεταπλάθει σε ένα είδος αφηγηματικής ροής, αλλά, θα το τονίσω, θεμελιωμένης. Είναι φανερό ότι απολαμβάνει τη γραφή αυτή, αλλά και λατρεύει την Επανάσταση».

Το βιβλίο «έχει το χάρισμα να είναι πλήρως τεκμηριωμένο αρχαικά και βιβλιογραφικά, με θεωρητική θεμελίωση» (Β. Σειρηνίδου), με «πρωτότυπη και έγκυρη παρουσίαση των προσώπων και των γεγονότων της Ελληνικής Επανάστασης και σεβασμό στις πηγές του» (Αννα Καρακατσούλη), και κυρίως «με τιμιότητα, χωρίς προκαταλήψεις, σκοπιμότητες και υστεροβουλίες» (Κ. Κωστής). Είναι «μια πολύτιμη

βιβλιογραφική προσθήκη, διεισδυτική και επίμονη, απαντά σε πολλά ερωτήματα, ενώ θέτει διαρκώς κάποια άλλα» (Ιάκωβος Μιχαηλίδης), με «στέρεη επιχειρηματολογία και πλούσια τεκμηρίωση» (Διονύσης Τζάκης), στην «αιχμή της επιστημονικής έρευνας» (Σ. Καλύβας), «θα αποτελέσει σημείο αναφοράς στη βιβλιογραφία για την Επανάσταση» (Γ. Παγουλάτος).

Με δυο λόγια, «ο αναγνώστης έχει στα χέρια του ένα σπουδαίο βιβλίο» (Κ. Κωστής), που «δίνει στον αναγνώστη την πραγματική, δηλαδή τη μεγάλη και αντιφατική, ηρωική αλλά και αντιηρωική ταυτόχρονα, εικόνα της Επανάστασης του 1821» (Ευ. Βενιζέλος).

Ο συγγραφέας ξεκίνησε την έρευνά του πριν από έξι χρόνια, τα τελευταία τρία χωμένος για αμέτρητες ώρες στα αρχεία της Επανάστασης, τα δημοσιευμένα (επίσημα έγγραφα, αλληλογραφία και απομνημονεύματα) και από κάποια στιγμή, τα αδημοσίευτα και τα λιγότερο ή περισσότερο ανεκμετάλλευτα. Στο βιβλίο δημοσιεύονται για πρώτη φορά μερικά άγνωστα και πολύ ενδιαφέροντα ντοκουμέντα για την Ελληνική Επανάσταση, τα οποία θα εντυπωσιάσουν τον αναγνώστη, αλλά και τον ειδικό, όπως τα δημοσιεύματα των βρετανικών εφημερίδων μετά τη σφαγή της Χίου ή εκείνα που τοποθετούν τους έλληνες επαναστάτες στην πρώτη γραμμή του επαναστατικού φιλελευθερισμού της εποχής.

Το βιβλίο έχει μια επιπλέον πρωτοτυπία. Όλα τα κείμενα της εποχής έχουν μεταφερθεί στη σημερινή μας γλώσσα. Οι αναγνώστες του Protagon θα θυμούνται ότι ο συγγραφέας δοκίμασε για πρώτη φορά αυτή την ιδέα στα κείμενά του για την Επανάσταση στο Protagon.gr

Η πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη, του Νικηφόρου Λύτρα (1866-1870). Πινακοθήκη Αβέρωφ, Μέτσοβο.

Όπως ο ίδιος αναφέρει στο σημείωμα προς τις αναγνώστριες και τους αναγνώστες: «Δεν υπάρχει τίποτα μέσα, το παραμικρό, που να μην έχει βασιστεί πλήρως στην έρευνά μου σε αρχεία (δημοσιευμένα και αδημοσίευτα), απομνημονεύματα, επίσημα κείμενα, αλληλογραφία, τον Τύπο και άλλες πηγές, ελληνικές και ξένες της εποχής. Ολα αυτά, όμως, προσπάθησα να τα παρουσιάσω όχι μετακινώντας τα ως άκαμπτα τοτέμ στο σήμερα για να τα μελετήσουμε ως εξωτικά προϊόντα μιας άλλης, πολύ μακρινής εποχής, αλλά προσπαθώντας, αντίθετα, να μεταφέρω τον αναγνώστη στην εποχή που εξελίσσεται η Ιστορία, πριν από 200 χρόνια. Για να το πετύχω, προσπάθησα να ζωντανέψω τις φωνές του παρελθόντος».

Το θέμα του βιβλίου είναι η ανέλπιδη επιτυχία μιας Επανάστασης που μένει από την αρχή μετέωρη. Η επιτυχία αυτή οφείλεται σε δύο πρόσωπα που θα έλθουν για να πρωταγωνιστήσουν, έχοντας ελάχιστη πολιτική δύναμη, αλλά γνωρίζοντας τι πρέπει να γίνει – ο καθένας στον τομέα του. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης θα σταθεροποιήσει στρατιωτικά την Επανάσταση με δύο μεγάλες στρατιωτικές επιτυχίες και ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος θα την αναβαθμίσει σε διεθνές γεγονός, ενεργοποιώντας έναν διπλωματικό ανταγωνισμό που θα αποδώσει τα μέγιστα.

Αν δεν υπήρχε ο ένας από τους δύο, η κατάρρευση θα ήταν πολύ πιθανή. Η ιστορία τελειώνει με τη σταθεροποίηση της Επανάστασης και την οργάνωση των πρώτων εκλογών στην ελεύθερη Ελλάδα που έχει πια Σύνταγμα και διοίκηση. Όμως η πολιτική σύγκρουση δεν θα αποφευχθεί και θα φέρει αντιμέτωπους τους δύο άνδρες, που δεν έρχονται ποτέ στην πραγματικότητα σε ολοκληρωτική ρήξη, παρά τα όσα έχουν γραφεί. Διότι και οι δύο αντιλαμβάνονται πολύ καλά τον ιστορικό ρόλο τους. Όταν χρειαστεί, θα προστατέψει ο ένας τη ζωή του άλλου.

Στην ιστορία αναδύονται και άλλοι πρωταγωνιστές: ο μητροπολίτης Ιγνάτιος, ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο Κλέμενς φον Μέτερνιχ, ο αυτοκράτορας Αλέξανδρος, οι Υψηλάντηδες, ο Παπαφλέσσας, οι ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας, ο Κανάρης, ο Νέγρης, ο Κοραΐς και ο Ρήγας, προς το τέλος ο Κάνινγκ και πολλοί άλλοι. Η αφήγηση χρησιμοποιεί –κυρίως ως σχόλια– τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν τα πράγματα τέσσερις «ιστορικοί» που έζησαν τα γεγονότα: δύο Βρετανοί, ο Τόμας Γκόρντον και ο Τζορτζ Φίνλεϊ, και δύο Έλληνες, ο Σπυρίδων Τρικούπης (συνεργάτης του Αλ. Μαυροκορδάτου) και ο Φωτάκος (υπασπιστής του Θ. Κολοκοτρώνη).

Ο Νικητάρας στα Δερβενάκια, από τον Peter von Hess. Το πρωτότυπο, σε κάρβουνο, βρίσκεται στο Μουσείο της Πόλης του Μονάχου

Βέβαια, ολόκληρο το βιβλίο βρίσκεται κάτω από τη σκιά δύο προσώπων που δεν θα επισκεφτούν ποτέ την Ελλάδα, αν και το όνειρό τους, το καλοκαίρι του 1821, ήταν να εγκατασταθούν μόνιμα σε ένα από τα νησιά της. Ο Πέρσι Σέλεϊ, ο μεγάλος ρομαντικός ποιητής θα μπορούσε να παίξει τον ρόλο που θα κληθεί να αναλάβει αργότερα ο Μπάιρον. Ο ενθουσιασμός του, η επίδραση που ασκεί από την αρχή στους φιλελεύθερους και ριζοσπαστικούς κύκλους της Μεγάλης Βρετανίας, το ποίημά του *Hellas* (1822), θα συμβάλουν στην κινητοποίηση μιας ομάδας ανθρώπων που θα εμφανιστεί δυναμικά το 1823.

Αλλά είναι η σύζυγός του, η Μαίρη Γουόλστονκραφτ Σέλεϊ, μία από τις μεγαλύτερες συγγραφείς όλων των εποχών που έχει επηρεάσει τον «Ενδοξότερο αγώνα» και τον τρόπο συγγραφής του περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο. Ο συγγραφέας είχε την ευκαιρία να διαβάσει σχεδόν τα πάντα (δημοσιευμένα και αδημοσίευτα) που έγραφε η Μαίρη Σέλεϊ εκείνη την εποχή για να κατανοήσει τη σχέση της με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο και την επίδραση που του άσκησε. Στη Μαίρη Σέλεϊ οφείλεται και ο τίτλος του βιβλίου. Γράφει στον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, τον Φεβρουάριο του 1825, καθώς εξελίσσεται η απόβαση του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο, στα γαλλικά για τον *meilleure et plus noble cause qu' existe*.

Αλλά αν υπάρχει μια ιστορία που διηγείται ο «Ενδοξότερος αγώνας», είναι η ιστορία γεωπολιτικού αναπροσανατολισμού των Ελλήνων προς τη Δύση και δευτερευόντως, η μετακένωση των φιλελεύθερων ιδεών. Και τα δύο αποτελούν επιτεύγματα του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου.

«Ο ενδοξότερος αγώνας – Η Ελληνική Επανάσταση του 1821», από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος, κυκλοφορεί ήδη στα μεγάλα βιβλιοπωλεία και θα βρίσκεται σύντομα σε όλα τα βιβλιοπωλεία της χώρας. Πηγή: Protagon.gr